

U zaključku naše analize možemo reći da imamo pred sobom istraživa-nje koje je jednom aktuelnom društvenom fenomenu prišlo sa svom znanstvenom rigoroznošću. Tako se na induktivan način od pojedinih dimenzija i njihovog ispitivanja došlo do određene tipologije ekološke svijesti. Istraživanjem su obuhvaćeni neki od najaktualnijih problema (potencijalna podrška raznim ekološkim pokretima, stav prema daljnjoj izgradnji atomskih centrala), ali se istovremeno rigorozno inzistira na izgradnji teorijskih koncepata. Ono što predlažemo za daljnju analizu je povezivanje pojedinih tipova ekološke svijesti sa pojedinim socijalnim grupama.

U svakom slučaju ovdje imamo vrijedan znanstveni rad o relevantnim problemima koji zaslužuje da bude šire dostupan javnosti.

Duško Sekulić

(Zbornik radova — pripremio Ivan Cifrić)

DRUŠTVO I EKOLOŠKA KRIZA

Sociološko društvo Hrvatske, Zagreb 1988, 233 str.

Davne 1854. vlada u Washingtonu predložila je indijanskom poglavici Seattleu da proda veliki dio indijanske zemlje u zamjenu za »toplinu« rezervata i određen dolarski iznos. Odgovor je bio slijedeći:

»Ta sjajna voda što teče brzacima i rijekama nije samo voda već i krv naših predaka. Ako vam prodamo zemlju morate se sjetiti da je to sveto i morate učiti vašu djecu da je to sveto i da svaki odraz u bistroj vodi jezera priča događaje i sjećanja moga

naroda. Žubor vode glas je oca moga oca . . . Rijeke su naša braća, one nam utažuju žeđ. Rijeke nose naše kanue i hrane našu djecu. Ako vam prodamo našu zemlju morate se sjetiti i učiti vašu djecu da su rijeke naša braća, i vaša, i morate od sada dati rijekama dobrotu kakvu biste pružili svakome bratu . . . Zrak je skupocjen za crvenog čovjeka jer sve živo dijeli jednaki dah — životinja, drvo, čovjek. Bijeli čovjek ne izgleda kao da opaža zrak koji diše. Kao čovjek koji umire mnogo dana on je otupio na smrad . . . Vjetar što je mojem djedu dao prvi dah također će prihvatiti i njegov posljednji uzdah . . . Morate naučiti svoju djecu da je tlo pod njihovim stopama pepeo njihovih djedova . . . Ako čovjek pljuje na tlo pljuje na sebe samoga . . .«

Bliže 1986. (132 godine poslije Seattlea) — požar na obali Rajne. Gigant, drugi po veličini u Švicarskoj, »Sandoz« ispušta 820 tona insekticida i 20 tona fungicida (ukupno 1,9 tona žive te 312 tona drugih toksičnih tvari). Trideset tona otrovnih kemikalija nošeno je strujom Rajne. Oblak sumpornih para sa mirisom »Eau de trula jaja« blago je inhalirao građane Basela i pokrajine . . . pedeset metara dug toksičan trag putovao je desetak dana granicom Francuske i Zapadne Njemačke, u Nizozemsku da bi svoj smrtonosan put završio u Sjevernom moru.

Rezime:

— Na obalama je ulovljeno više od 440 tona mrtvih jegulja, zajedno sa pastrvama, bjelicama i štukama

— Zagađene su podzemne vode i voda za piće u dužini od 250 km a Rajna je, sjeverno od švicarske granice, postala prijemnik otpadnih tvari te se potpuno izmijenila njezina biološka struktura

— Gigantski koncern »Ciba-Geigy« i ostale kemijske tvornice koriste gužvu i odgovornost »Sandoza« te se oslobađaju otpada izravnim puštanjem u Rajnu...

(Prema tekstu: »Ekološka katastrofa rijeke Rajne«.

Priroda, Zagreb 1986/87. Str. 265—267, br. 9—10)

To je scenario ekološke katastrofe, niti prvi niti posljednji. Svijet razmišlja, spekulira, zahtijeva, odgađa, poduzima određene korake k rješenju problema:

— 1962. UNESCO donosi rezoluciju o zaštiti prirode

— 1970. Evropska konferencija u Strasbourgu

— 1971. Zürich, osnovana Internacionalna unija za očuvanje čovjekova okoliša

— 1972. Stockholmska konferencija... Redovni sastanci u Ujedinjenim Narodima, demonstracije (od Tokija do Černobila), novinski članci, apeli, publikacije... a sada među njima, jedna od rjeđih, naša, jugoslavenska, u okviru biblioteke Sociološkog društva Hrvatske, zbornik radova »DRUŠTVO I EKOLOŠKA KRIZA« u redakciji Ivana Cifrića. To su radovi sa savjetovanja Sekcije za socijalnu ekologiju Sociološkog društva Hrvatske, te radovi na projektu »Ekološki aspekti društvenog razvoja« kojega vodi Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Bez obzira što je zaštita okoliša u Hrvatskoj regulirana s više od 360 zakonskih propisa, činjenica je da: »Samoupravljajući radnoj organizaciji nastoji maksimalno izbjeći odvajanje novaca za provođenje mjera zaštite i zakonskih normi, a istodobno kao građanin u mjesnoj zajednici kritizira loše stanje i neprovođenje tih mje-

ra.« (J. Čiček: »Priroda« Zgb. 1986/87, br. 9—10, str. 264.)

Objavljeni radovi predstavljaju sociološku analizu suvremenih ekoloških problema u industrijskom društvu. Oni povezuju socijalno i ekološko, i to tako što analiziraju uzroke suvremenog stanja ekološke krize, ukazujući na neke važne tendencije koje produbljuju ekološku dramu suvremene civilizacije.

Zbornik je podijeljen u tri tematske cjeline. U prvom dijelu koji se zove: **EKOLOŠKA KRIZA I DRUŠTVENE PARADIGME** nalaze se tekstovi koji s različitih aspekata analiziraju probleme ekološke krize (I. Cifrić: Suvremeno industrijsko društvo i ekološka kriza, F. Višnjarić: Nova sredstva ratovanja i promjena čovjekove okoline, M. Stanković: Društvene determinante ekološke krize), slijedi tekst koji izvanredno prati komparacija socijalne i ekološke paradigme (V. Afrić: Utjecaj ekološke paradigme na sociološku teoriju), analiziraju se stavovi i sovjetskih autora o sociološkim problemima, što je naročito interesantno s obzirom na »pljusku« zvanu Černobil (A. Kirn: Dometi i granice sovjetske ekološke misli).

U drugom dijelu zbornika koji nosi naslov: **DRUŠTVO I EKOLOŠKI POKRETI** tematizira se odnos političkog sistema, alternativnih pokreta i ekoloških problema (V. Pavlović: Ekologija i politički sistem, A. Milarović: Ekološki alternativni interesi, B. Perasović: Ekološki pokreti kao izazov, V. Janković: Ekologijske implikacije Marcusove kritike civilizacije, K. Vidović: Feminizam i ekologija). Aktuelni su i prikazi analiziranja ekoloških gibanja u Jugoslaviji (T. Miščanćuk: Ekološka gibanja u svijetu i Jugoslaviji, J. Logažar-S. Mihelj: Struktura ekoloških udruženja i sekcija u SRH).

EKOLOŠKA SVIJEŠT I DRUŠTVENA PRAKSA, treći i posljednji dio zbornika, sadrži priloge koji problematiziraju ekološku svijest analiziranjem odnosa teologije i ekologije (I. Maštruko: Teologija i ekologija, N. Skledar: Teologija i ekologija): »I Vatikan pokazuje sluh za probleme zaštite okoline, Papa Pavao VI šalje 1972. poruku podrške spomenutoj Stockholmskoj konferenciji, a Papa Ivan Pavao II proglasio je sv. Franju Asiškog nebeskim zaštitnikom ekološkog udruženja« (str. 140.) Tu je i zanimljivo sagledavanje post-černobilskog perioda (R. Supek: Ekološka svijest nakon Černobila). Aspekte utjecaja pojedinih subjekata na okolinu određuju dvojica autora V. Lay i F. Kritovac; zatim slijede empirijski radovi koji probleme raščlanjuju metodom analize sadržaja (O. Čaldarović: Elementi zasnivanja ekološke svijesti), ispitivanjem javnog mnijenja (D. Palašek i G. Vučinić-Palašek: Neki elementi ekološke svijesti u Jugoslaviji), istraživanjem mišljenja i stavova socioprofesionalnih grupa (D. Roman: Socioprofesionalne grupe i stavovi o ekološkim problemima) te analizom istraživanja mišljenja mladih u Zagrebu o ekološkim problemima (M. Radanov: Ekološke orijentacije srednjoškolaca i studenata u Zagrebu).

Zbornik radova predstavlja dragocjeno pomagalo studentima, stručnjacima i ostalima koje na bilo koji način zanimaju ekološki problemi. To je znanstveni rad, ali su tekstovi zbog zanimljivosti sadržaja i zbog načina na koji su problemi obrađeni pristupačni i široj čitalačkoj publici.

Zbornik je još jedan apel na svijest... i sjećanje na Seattle.

Tvrtko Ujević

Markus Hug

KULTUR — UND FREIZEITPOLITIK IN DER MITTELSTADT. ZUM BEISPIEL: UNIVERSITÄTSSTADT TÜBINGEN

(Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen, 65. Band) Tübinger Vereinigung für Volkskunde E. V., Tübingen 1986, 347 str.

Sedamdesetih je godina ovoga stoljeća na polju komunalne kulturne politike i politike slobodnog vremena u SR Njemačkoj planirano mnoštvo reformi; tokom osamdesetih se sve češće čuje kako one nisu ostvarene. Međutim, nema sustavnog praćenja dosadašnjeg razvoja, kao ni analiza dubljih razloga komunalnih odluka na polju kulture. Istraživanje Markusa Huga, *Politika kulture i slobodnog vremena u gradu srednje veličine. Na primjer: sveučilišni grad Tübingen*, objavljeno kao 68. svezak serije *Istraživanja Instituta Ludwig Uhland Sveučilišta u Tübingenu*, značajan je pomak takvoga stanja. U njemu je na primjeru Tübingena iscrpno prikazano kako su ostvareni pojedini ciljevi reformi na polju kulturne politike u razdoblju od 1970. do 1982, a komunalne su odluke objašnjene analizom lokalnih grupa i institucija.

Za razliku od mnogih drugih autora koji su pisali o kulturi i slobodnom vremenu, Markus Hug u ovome radu pojmove kulturne politike i politike slobodnog vremena povezuje u jedinstvenu sintagmu »politika kulture i slobodnog vremena« (*Kultur- und Freizeitpolitik*) i dosljedno tako povezane upotrebljava. Ako se naime slo-